

KONSERVATUVARLAR İÇİN ORTAK BİR NAZARI SİSTEM

Doç. Dr. Ozan Yarman (*Başkent Üniversitesi*)
İÜ Devlet Konservatuvarı
7 Nisan 2014

KONSERVATUVARLAR İÇİN ORTAK BİR NAZARI SİSTEM

Doç. Dr. Ozan Yarman (*Başkent Üniversitesi*)
İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı
11 Haziran 2014

Makamları Seslendirmede, Bilhassa Tanbur ve TouchKeys için, Sabit Olduğu Kadar Esnetilebilir, hem de Batı müziği ile uyumlu, 24 Perdeli bir Nazari Çözüm

- *Arel-Ezgi-Uzdilek*'e alternatif ve aynı tanıdık arızı işaretler demetiyle notalandırılabilen "Yarman-24" adındaki perde düzeni, bilhassa **Tanbur** ve **TouchKeys** ile makamları doğru seslendirmede önerilmektedir.
- Batı müziği ile de tamamen uyumlu bu tek Ahenklik perde düzeni, 12-sesli bir "*Modifiye Araton Temperamanı*" çekirdeklidir ve yine beşliler çenberiyile ayrıca 17 seste kapanan bir döngü daha içermektedir. Dahil olduğum dört-yazarlı "**Weighing Diverse Theoretical Models On Turkish Maqam Music Against Pitch Measurements**" başlıklı makalemizde, 9 makam kategorisindeki 128 kayıt üzerinde yapılan perde ölçümlerinin histogram tepe noktalarıyla en yakın örtüşme sağlayan ses-sistemi Yarman-24 çıkmıştır (JNMR cilt 38, sayı 1, Mart 2009, s.45-70).
- Yarman24/31 "c" ve "e" versiyonları ile, daha da sağlam mikrotonal entonasyon ve güzel tınlamaklı alışıldık çokseslilik zemini sağlanmaktadır. **Yarman24/31c bir Yaylı Tanbura tatbik edilmiş olup, ayrıca Andrew McPherson tarafından klavyeler için geliştirilen TouchKeys'e uyarlanmıştır.**

Neden yeni bir perde düzenine ihtiyaç var?

- ◆ Yürürlükteki *Arel-Ezgi* kuramı, usta icracıların kayıtlarından elde edilen ölçüm sonuçlarıyla çoğu kez uyumsuz.
- ◆ Örtüşmezlik daha çok *Uşşak*, *Hüseyni*, *Hüzzam*, *Karcığar* ve *Saba* gibi “**mücennebat**”lı makamlarda görülüyor.
- ◆ En sorunlu perdeler, *segah*, *hicaz*, *hisar*, *evic*, *şehnaz*.
- ◆ Sapmaları açıklayabilmek üzere, *gayri müsavî 24 perdeli düzeni de kapsayacak şekilde - oktavı 53 koma*ya bölme eğilimi yaygın. Ancak bu kalabalık yaklaşım kağıt üstünde kalıyor ve çalgılara uygulanmıyor.

“Mücenneb bölgesi” ve orta ikililer

- ◆ Sorunlu makamlarda, *tanini* ile *bakiye* arasındaki “**mücenneb bölgesi**” kilit rol oynuyor.
- ◆ Bu bölgede, **11/10**, **12/11**, **13/12**, **14/13** şeklinde basit sayılı oranlarla ifade edilebilecek çeşitli orta ikililerin duyurulmak istendiği düşünülüyor.
- ◆ 750 yıl önceki *Safiyüddin Urmevi*'de bile, gayri müsavi 24 perdeli taksimatta bulunmayan, **99**, **145** ve **168 sentlik** “*Mücenneb-i Sebbabe*” (işaret parmağı yanı) perdeleri (“**mücennebat**”) görülüyor.

İcra-kuram örtüşmezliğinin gerisinde...

- ◆ Orta ikilileri kastetmekte kullanılan “*çeyrek-ton*” tabiri, Cumhuriyet’in ilk yıllarında Bizans ve Araplar ile ilişkilendiriliyordu.
- ◆ Yapay olduğu varsayılan aralıklara dayalı bir müziğin Türk kökenli olamayacağı görüşü hakimdi. “**Alaturka**” bu yüzden yasaklara maruz kaldı.
- ◆ Yürürlükteki kuramın temelleri, ilginçtir ki, tam bu evrede atıldı. *Rauf Yekta*, *Saadettin Arel*, *Suphi Ezgi* ve *Murat Uzdilek*, Türk (Makam) müziğinde hiç “*çeyrek-ton*” bulunmadığını ileri sürdüler.
- ◆ Nitekim, tarihi nazariyatla desteklemeye çalıştıkları **gayri müsavi 24 perdeli taksimat, sorunlu makamlardaki orta ikilileri karşılayamayacak bir kurguya sahiptir**. Sanki kasıtlı olarak böyle yapıldığı kuvvetle çağrışıyor.

Mücennebat olmayınca...

- ◆ *Yekta, Arel ve Ezgi*, müziğimizdeki makamları açıklamak üzere, gayri müsavi 24 perdeli taksimattan başka bir ses düzeni önermemişlerdir.
- ◆ *Arel, Ezgi ve Uzdilek* tarafından son şekli verilen kuram, geleneksel perdelerin esnekliğini ortadan kaldıran bir cendereye dönüşmüştür.
- ◆ Gayri müsavi 24 perdeli taksimatta, ücra perdeler arasında bulunan beş adet 2/3 ve iki adet 3/4 ton, icraya hizmet etmiyor. **İcra-kuram çatışması “mücennebat”ın noksanlığından kaynaklanıyor.**

Yeni bir perde düzenine doğru: Ana kıstaslar

- ◆ Klasikal Batı müziği ile tam uyum.
- ◆ İlk makamın, gelenekte olduğu gibi *Rast* kabul edilmesi ve hiç değilse çıkıcı bir dizisinin kesintisiz beşliler zinciri yoluyla elde edilip, natürel konumlara (Do Majör) denk getirilmesi;
- ◆ Aynı şekilde, *Mahur* dizisine, ayrı bir kesintisiz beşliler zinciri yoluyla, geçki yapılabilmesi (parlak Do Majör);
- ◆ Sorunlu makamlara özgü kritik orta ikili aralıkların, en azından bir Ahenk temelinde (sözgelimi **Do=262 Hz, Sipürde**), stratejik konumlarda hakkıyla temsil edilebilmesi.

Sırf Arel-Ezgi arızileriyle, Yarman-24 düzeni

- * Tek Ahenkte, *Arel-Ezgi-Uzdilek* ile aynı arızı işaretleri kullanır.
- * 12-sesli bir “*Modifiye Araton Temperamanı*” çekirdeklidir.
- * Beşliler çenberiyle ayrıca *17 seste kapanan bir döngü daha* içermektedir.
- * 1 komma perde esneklik paylarıyla, *Uşşak*, *Hüseyini*, *Hüzzam*, *Karcıgar* ve *Saba* makamlarını aslına uygun karşılar.
- * 9 makam kategorisindeki 128 kayıt üzerinde yapılan perde ölçümlerinin histogram tepe noktalarıyla en yakın örtüşmedir.

Yarman-24(a) nota örneđi

Saba Küpe
Düyek

GA- -Y RI SE- -N DE- O- -L Bİ RAZ E- -Y
BÜ- -L BÜ Lİ- GÖ- -N LÜ- -M HÂ- MU- -Ş
VA- -S Fİ Nİ- OL GO- -N CA Nİ- -N BÂ-
-Â DI SA BÂ- DA- -N E- -Y LE GÜ- -Ş

Yarman-24b düzeninde Yaylı Tanbur Animasyonu

Yarman-24 perde düzeninde beşlilerle 17 tur
(alt portedeki Fa# ile devam eder...)

17-tone cycle of fifths in
Yarman-24 tuning
(continues with F#
in staff below...)

Modified Meantone Temperament core
of 12-tones within the Yarman-24 tuning

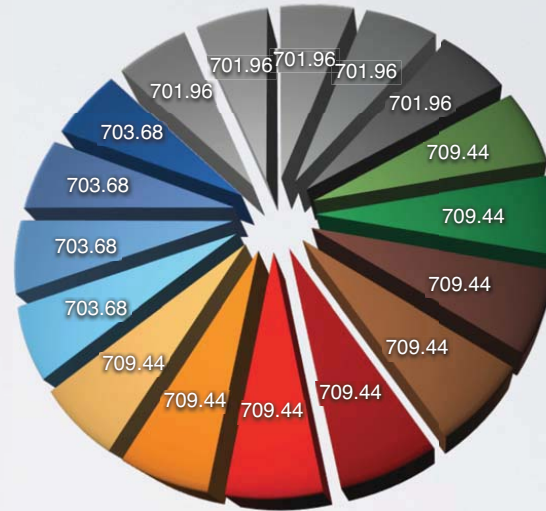
Yarman-24 perde düzeni içinden 12-sesli
Modifiye Araton Temperamanı çekirdeği

www.ozanyarman.com

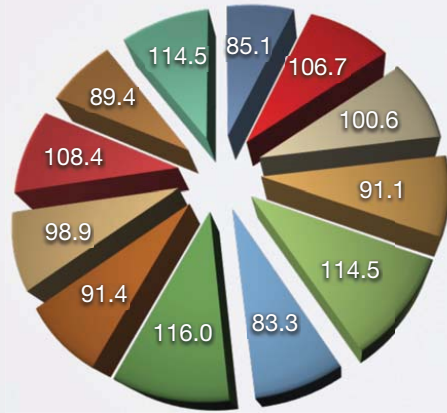
Yarman24c'de 12'li ve 17'li beşli döngüleri

- Do-Sol
- Sol-Re
- Re-La
- La-Mi
- Mi-Si
- Si-Fa#
- Fa#-Do#
- Do#-Sol#
- Sol#-Mib
- Mib-Sib
- Sib-Fa
- Fa-Do

- Do-Sol
- Sol-Re
- Re-La
- La-Mi#
- Mi#-Si#
- Si#-Fa#
- Fa#-Do#
- Do#-Sol#
- Sol#-Re#
- Re#-La#
- La#-Solb
- Solb-Reb
- Reb-Lab
- Lab-Mib
- Mib-Sib
- Sib-Fa
- Fa-Do

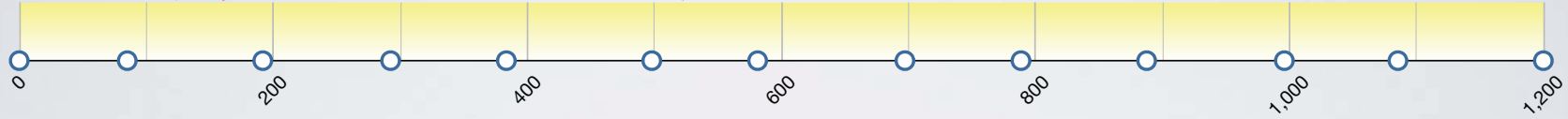

- Do-Do#
- Do#-Re
- Re-Mib
- Mib-Mi
- Mi-Fa
- Fa-Fa#
- Fa#-Sol
- Sol-Sol#
- Sol#-La
- La-Sib
- Sib-Si
- Si-Do

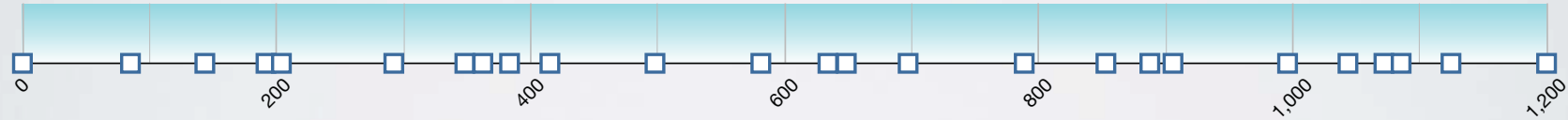
12'lide müteakip aralıklar (sent)

Yarman24/31c oktavi içinde perdelerin dağılımı (sentler)

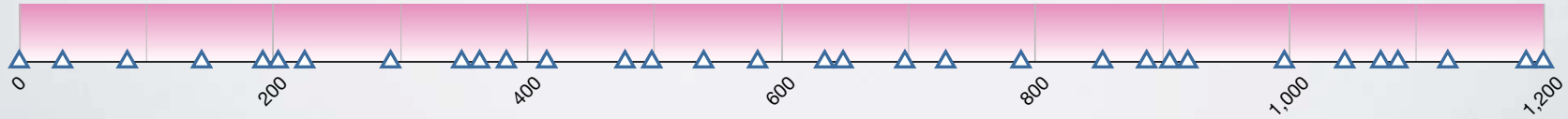
Modifiye Araton Temperamanı

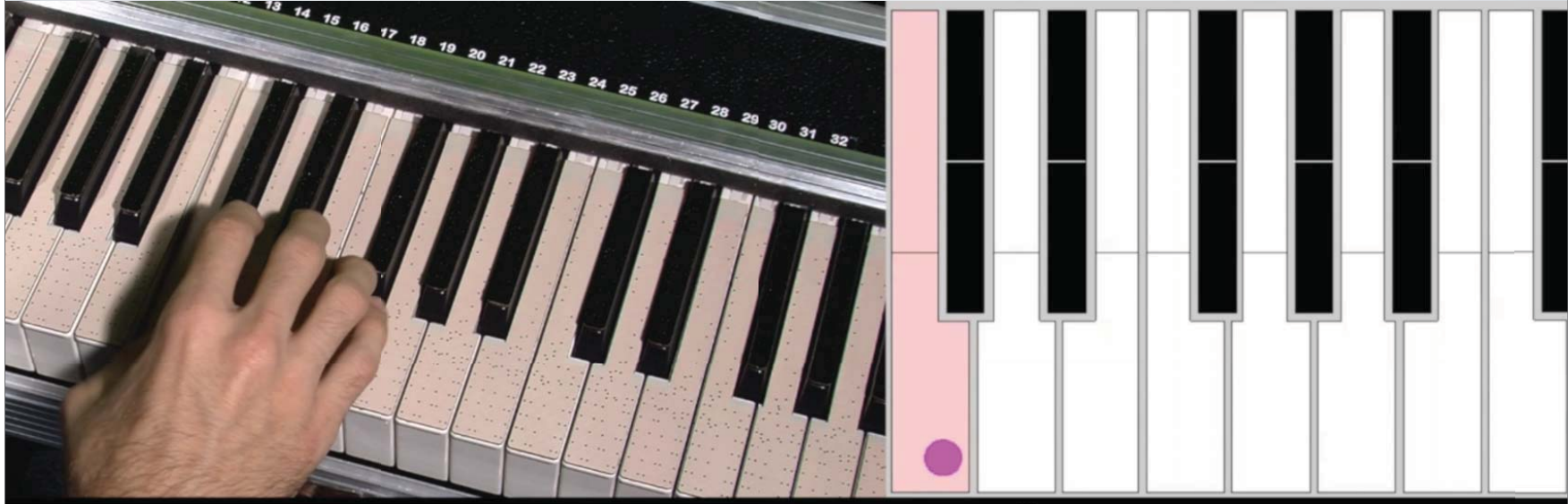
Yarman24c

Yarman24/31c

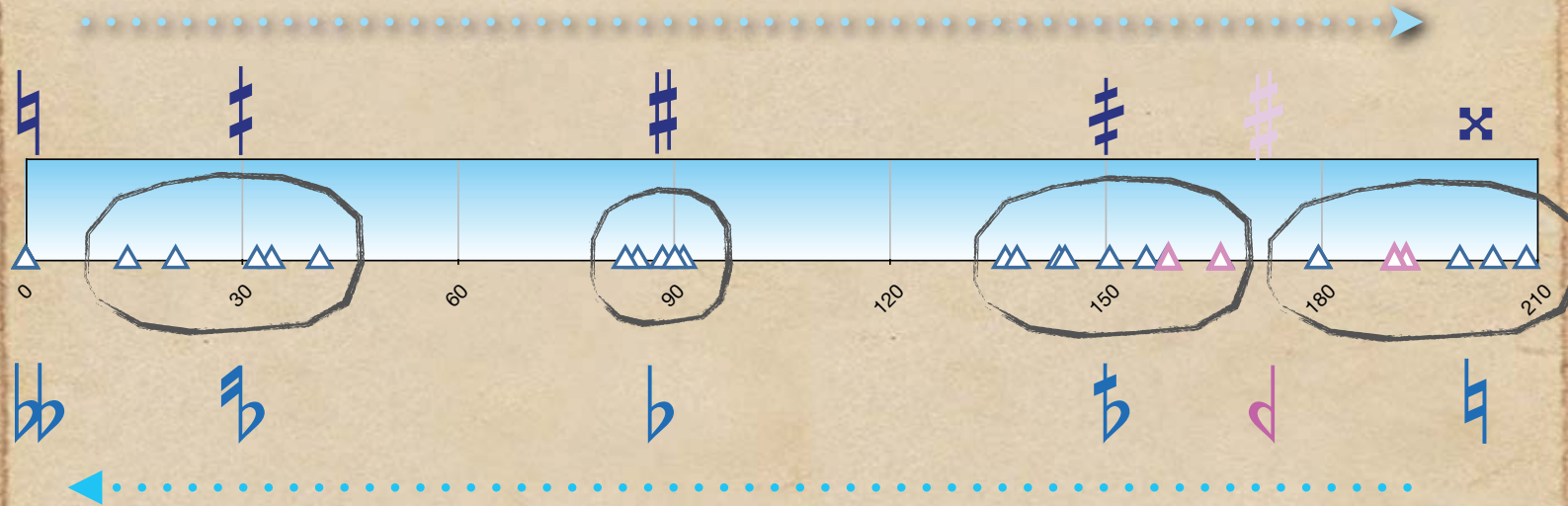
TouchKeys ile Yarman-24c sisteminde makamlar

Yarman-24c perde ayarları (sent değerleriyle): Üst ve Alt Tuş Bölgeleri

	-75	144	192	348	363	415	634	648	853	888	1043	1072
Üst yarı												
Alt yarı	0	83	204	292	384	498	581	696	789	906	996	1085

Yarman24/3 1c natürel tam ses aralıkları içindeki mikrotonal dağılım

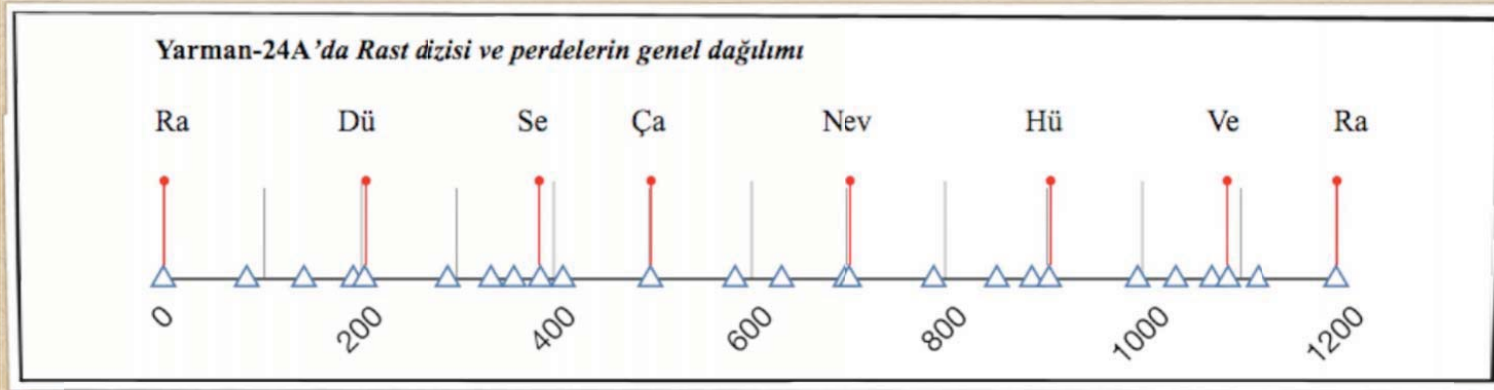

Yarman24/31(c) Notasyonu

Ra Dü Se Ça Nev Hü Ve
 ra Ve Hü Nev Ça Se Dü Ra

♯ Fazla Sharp (C♯) (34.1838c)	♭ Fazla Flat (Dd) (-12.1392c)	♭ Bakıyye Flat (Db) (-60.2866c)	♯ Küçük Mücennep Sharp (C ♯) (143.623c)
♯ Fazla Sharp (D♯) (20.8342c)	♭ Fazla Flat (Ed) (-21.0388c)	♭ Bakıyye Flat (Eb) (-35.1983c)	♯ Küçük Mücennep Sharp (D ♯) (144.433c)
♯ Fazla Sharp (E♯) (31.7631c)	♭ Fazla Flat (Fd) (-21.0388c)	♭ Bakıyye Flat (Fb) (-82.7404c)	♯ Küçük Mücennep Sharp (E ♯) (114.503c)
♯ Fazla Sharp (F♯) (40.8587c)	♭ Fazla Flat (Gd) (-48.6502c)	♭ Bakıyye Flat (Gb) (-63.1484c)	♯ Küçük Mücennep Sharp (F ♯) (136.139c)
♯ Fazla Sharp (G♯) (32.1318c)	♭ Fazla Flat (Ad) (-18.2089c)	♭ Bakıyye Flat (Ab) (-52.8019c)	♯ Küçük Mücennep Sharp (G ♯) (155.731c)
♯ Fazla Sharp (A♯) (14.1594c)	♭ Fazla Flat (Bd) (-13.5542c)	♭ Bakıyye Flat (Bb) (-41.8731c)	♯ Küçük Mücennep Sharp (A ♯) (137.758c)
♯ Fazla Sharp (B♯) (39.2477c)	♭ Fazla Flat (Cd) (-13.5542c)	♭ Bakıyye Flat (Cb) (-75.2558c)	♯ Küçük Mücennep Sharp (B ♯) (114.503c)
♭ Flat (Db) (-118.851c)	♯ Bakıyye Sharp (C♯) (85.0589c)	♭ Büyük Mücennep Flat (D ♭) (-169.726c)	♯ Büyük Mücennep Sharp (C ♯) (191.771c)
♭ Flat (Eb) (-91.1285c)	♯ Bakıyye Sharp (D♯) (88.503c)	♭ Büyük Mücennep Flat (E ♭) (-158.797c)	♯ Büyük Mücennep Sharp (D ♯) (158.593c)
♭ Flat (Fb) (-114.503c)	♯ Bakıyye Sharp (E♯) (93.4646c)	♭ Büyük Mücennep Flat (G ♭) (-158.429c)	♯ Büyük Mücennep Sharp (E ♯) (155.362c)
♭ Flat (Gb) (-115.95c)	♯ Bakıyye Sharp (F♯) (83.3369c)	♭ Büyük Mücennep Flat (A ♭) (-176.401c)	♯ Büyük Mücennep Sharp (F ♯) (150.637c)
♭ Flat (Ab) (-117.129c)	♯ Bakıyye Sharp (G♯) (91.4037c)	♭ Büyük Mücennep Flat (B ♭) (-165.472c)	♯ Büyük Mücennep Sharp (G ♯) (190.324c)
♭ Flat (Bb) (-89.4065c)	♯ Bakıyye Sharp (A♯) (90.225c)	Tanini Flat (C, D) (-203.91c)	♯ Büyük Mücennep Sharp (A ♯) (166.077c)
♭ Flat (Cb) (-114.503c)	♯ Bakıyye Sharp (B♯) (100.949c)	Tanini Flat (G) (-199.287c)	♯ Büyük Mücennep Sharp (B ♯) (148.687c)
✘ Tanini Sharp (C) (203.91c)	✘ Tanini Sharp (G) (208.533c)	Tanini Flat (A) (-208.533c)	✘ Tanini Sharp (E) (197.84c)
✘ Tanini Sharp (F) (199.287c)	✘ Tanini Sharp (D, A) (179.632c)	Tanini Flat (E, B) (-179.632c)	✘ Tanini Sharp (B) (199.562c)
		Tanini Flat (F) (-205.632c)	

Karşılaştırmalı Yarman24a, b, c, d, e

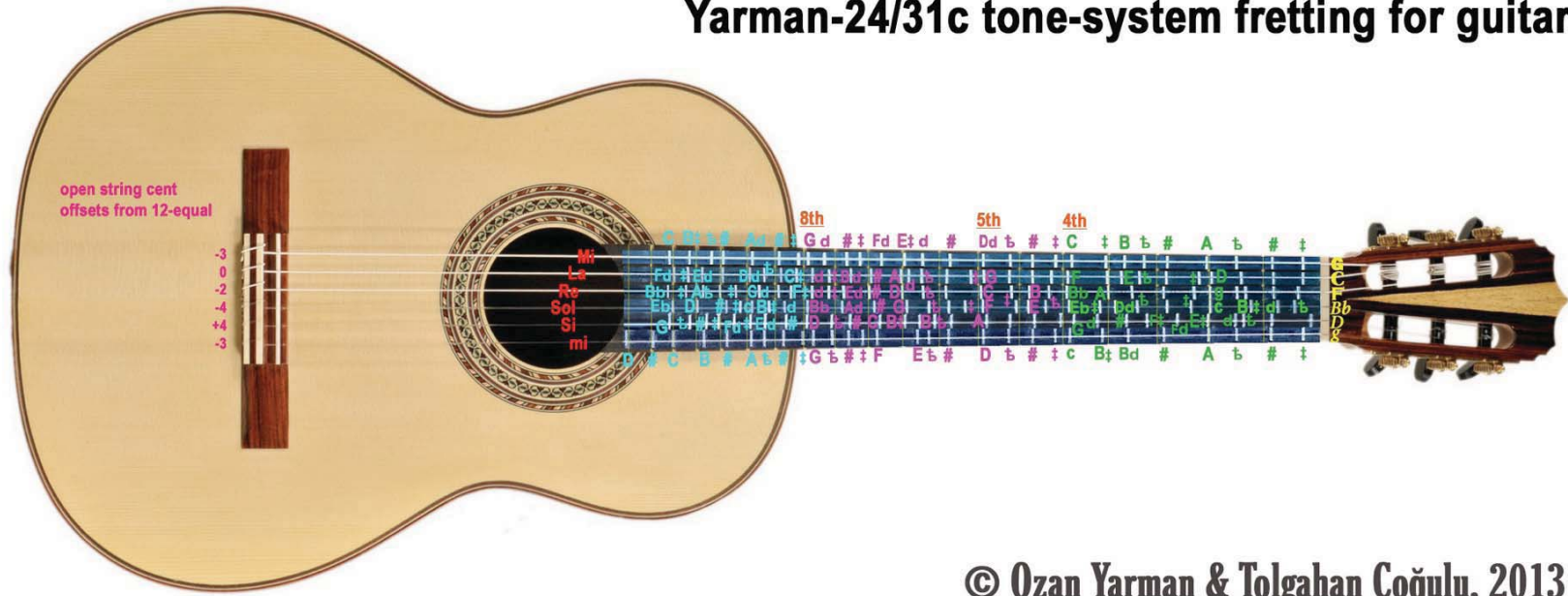
Tolgahan oęulu ile Gitar Projemiz

Yarman-24/31c tone-system fretting for guitar

Tolgahan oęulu ile Gitar Projemiz

Yarman-24/31c tone-system fretting for guitar

“Nihansın Dideden”
Hacı Faik Bey & Dr. Oz.

*Mikrotonal Çıtar için
aranjman (2014)*

SON
Teşekkürler